

Holzbachová, Ivana

[Flandrin, Jean-Louis. Le sexe et l'Occident: évolution des attitudes et des comportements]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. G, Řada sociálněvědná. 1984, vol. 33, iss. G28, pp. 111-112

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/111309>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

L. Braunové v něm není uvedena žádná marxistická literatura, jednak pro autory zřejmě i zde platí stará parola „Slavica non leguntur“.

Závěrem můžeme říci, že kniha přináší i čs. sociologům, demografům, etnologům a psychologům cenné podněty. Soudíme též, že práce Mitterauera a Siedera přímo vybízí ke srovnávací historicko-sociologické studii o vývoji rakouské a československé rodiny, která by mohla být vzhledem ke dlouhodobé koexistenci našich národů v rámci rakousko-uherské monarchie a vzhledem k dnešnímu rozdílnému společenskému zřízení stanovením shod a diferencí a odhalením jejich příčin značným přínosem v evropské sociologické i kulturněhistorické literatuře.

Helena Havlasová

Jean-Louis Flandrin: *Le sexe et l'Occident; évolution des attitudes et des comportements.* (Sex a Západ; vývoj přístupů a chování.) Edition du Seuil, Paris 1981, 376 str.

Rozšíření předmětu historického výzkumu na každodenní svět člověka v minulosti, využití přínosu sociálních věd a zabezpečení vědeckého statutu taktó obnovené historiografie — tak bychom mohli stručně charakterizovat hlavní požadavky, s nimiž vystoupila současná velmi vlivná francouzská historiografická škola, Annales. Na počátku tohoto proudu bylo pouze odmítnutí vidět historii jen ve sledu politických událostí a pokus ukázat jejich sociálně ekonomické pozadí, a to za pomoci pojmů přejatých mj. z durkheimovské sociologie; v současné době se snaha studovat všední život lidí v minulosti týká opravdu všeho: rozvoje populace, různých aspektů mentality (vztah ke smrti, k dětství), struktury rodiny, kuchyně i sexuality. Tomuto poslednímu tématu je věnována i kniha J.-L. Flandrina, která je předmětem této recenze. Kniha je souborem starších studií doplněných obecným úvodem a rozdělených do čtyř hlavních tematických okruhů: Láska, Sexuální morálka a manželské soužití, Dítě a plazení, Sexuální život svobodných.

Flandrin svůj výzkum motivuje nejen oprávněnou historikovou zvědavostí, ale i praktickými cíli: Konstatuje, že určité potíže, se kterými se národy vzešlé z evropské civilizace dnes střetávají právě v oblasti sexuálních vztahů, mohou mít své kořeny v minulosti. Historie těchto vztahů tak může plnit terapeutickou funkci.

První část Flandrinovy knihy zahrnuje čtyři stati, které jsou spjaté tématem — pojetí lásky v 16. až 18. stol. — a způsobem práce: Flandrin vychází z myšlenky, že city jiných lidí můžeme pochopit jen na základě znalostí jejich vědomí. A jejich vědomí můžeme poznat jen prostřednictvím jejich doby. Historické vysvětlení psychické reality tedy musí vycházet z kulturních forem vyjádření citů a pudů (s. 21). Proto se Flandrin domnívá, že pojetí lásky lze zkoumat mj. na základě kvantitativní analýzy titulů knih, později doplněné analýzou obsahu jednotlivých pojmů vztahujících se k lásce. Na tomto základě ukazuje, jak se koncem středověku a zejména v 16. stol. začíná měnit vzájemný poměr náboženské „nebeské“ lásky a světské lásky. Světská láska v té době nabývá pozitivního hodnocení. V dalších staletích se pojetí lásky zvnitřňovalo a emocionalizovalo a posunul se také vztah mezi láskou a manželstvím: objevuje se a posiluje pojem manželské lásky.

Vedle rozborů dobové literatury používá Flandrin v této části knihy také sociologické a etnografické přístupy. To se týká zejména pasáží o sexuálním chování venkované a rozboru zvyku „créantilles“ — záslibného daru v Champagni v okolí Troyes. Ukazuje vztah tohoto zvyku k zasnubám a sňatku a spojuje jeho zánik v 17. stol. s posílením církevní a rodičovské autority ve věcech sňatku po Tridentním concilu.

V následující části se Flandrin zabývá historií sexuálních vztahů v užším slova smyslu: rozebírá otázku antikoncepce a ženské rozkoše. Vychází zejména z církevní literatury, a to jak z teoretických traktátů a úvah, tak z příruček pro zpovědníky, které jsou pro historika všedního života vůbec vynikajícím materiálem: ukazují nejen problémy, se kterými se lidé minulosti střetávali při volbě svého chování, ale navíc díky svým návodům umožňují určit, jaké bylo stanovisko církevních autorit

k nim. (Např. hřích, jehož rozhrěšení mohl poskytnout jenom vysoký církevní hodnostář, byl považován za velmi závažný a nepatřil tedy mezi časté a běžné.) Flandrin se však neomezuje na církevní stanovisko k sexuálnímu životu. Ukazuje, jak sexuální chování odpovídalo potřebám společnosti jako celku i jednotlivých společenských skupin.

To se projevuje také ve třetí části jeho knihy, kde se zabývá poměrem k dítěti. Konstatuje podstatný vývoj citového vztahu k dítěti, a to zejména v souvislosti s antikoncepčními praktikami, potraty a vraždou dětí. Ukazuje vývoj názorů na zabíjení dětí (nemanželských, zmrzačených, v chudých rodinách) od legality přes odsuzování církevní a světskou mocí k zavádění sirotčinců a podobných institucí, které umožňovaly matkám zbavit se starosti o dítě „lidštějším“ způsobem. Rozebírá také vztah úmrtnosti dětí k praktické péči o ně. Např. zvyk nájemného kojení nebo posílání dětí k nájemným chůvám na venkov, rozšířený u městských řemeslníků, vedl ke zvýšené dětské úmrtnosti v těchto vrstvách. Na základě pořekadel týkajících se dítěte rozebírá vývoj statutu dítěte. Ve všech vzpomínaných případech neopomíjí ukázat, jak byly sledované procesy podmíněny společenským vývojem jako celku.

Ve čtvrté části knihy líčí Flandrin způsoby, kterými se především mladí lidé vypořádávali s problémy vzniklými v souvislosti se zvyšováním středního věku a — po Tridentském koncilu — i v souvislosti se zpřísněním morálky. Flandrin tvrdí, že hypotéza o předmanželské čistotě partnerů, zvláště na venkově, neodpovídá skutečnosti. I když venkované ve zkoumané době většinou neznali antikoncepční praktiky, mohli sáhnout k takovým formám styku, které nepřinášejí nebezpečí oplodnění (např. homosexualita), nebo ke styku mimomanželskému. Pro všechny tyto možnosti jsou doklady především v příručkách pro zpovědníky. Flandrin dále dokládá, že teprve přísný zákaz jakýchkoli sexuálních styků mezi snoubenci — dříve zvykem připuštěných a veřejných — vedl ke zvýšení počtu nemanželských a předmanželských počtů. Veřejnost těchto styků totiž v předchozí době přispívala k tomu, aby byly zachovány jejich meze.

Stejně jako v předchozích částech knihy i zde se Flandrin zaměřuje na všechny vrstvy obyvatelstva a především na ty, které v minulosti unikaly zájmu historiků: venkované a městskou chudinu. Dokazuje, že pomocí dříve nepoužívaných pramenů se lze o všedním chování těchto lidí a jejich mentalitě dovědět mnoho zajímavého; to je něco, co předchozí generace historiků nepovažovaly za možné a někdy ani za žádoucí. Přitom je však třeba využívat i netradičních metod, především metod demografických a statistických. Při jejich přenášení do oblastí, kde existují podmínky pro práci s těmito prameny neobvyklé a kde musíme počítat s myšlenkovými pochody jinými, než jsou naše, je však nutná zvýšená opatrnost. Na to Flandrin upozorňuje především při rozboru některých knih zabývajících se touto problematikou.

Flandrinova práce je zajímavým příkladem z oblasti integrace společenskovedních oborů; ukazuje, jak plodné mohou být pokusy o spolupráci různých společenských věd při zkoumání jednoho přesně určeného problému. Ačkoli Flandrin spojuje hlavně demografické a antropologické přístupy s přístupy historickými v užším slova smyslu, nezapomíná nikde na zakotvení zkoumané problematiky ve společenské struktuře její doby. V této souvislosti lze u něj mluvit i o spojení širěji pojatého historického myšlení s myšlením sociologickým, což je ostatně opět jeden z trendů, které jsou pro *Annales* charakteristické.

Ivana Holzbachová

E. E. Maccoby a C. N. Jacklin: *The Psychology of Sex Differences.* (Psychologie rozdílů mezi pohlavími.) II. vyd. Stanford University Press, 1978, 627 str.

Co upřímně závidím badatelům i učitelům na univerzitách v kapitalistickém světě, jsou perfektně připravené referativní a přehledové publikace. Velký trh a vynikající organizace práce, opírající se o dlouhodobou, do minulého století sahající a trvale prodlužovanou zkušenost na jedné straně a o nejmodernější elektronické knihovnické systémy na druhé straně umožňují špičkovým pracovištím v unii s na-